

КИЇВСЬКА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ

МАГІСТЕРСЬКА ПРОГРАМА З ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ВРЯДУВАННЯ

ДИПЛОМНА РОБОТА

**«ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ЧИННИКІВ НА УХВАЛЕННЯ РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ»**

Студент: Денис Гартвіг

Наукова керівниця: Тетяна Тищук

Для здобуття освітнього ступеня: Магістр

за спеціальністю: 281 Публічне управління та адміністрування

Київ 2021

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	3
ВСТУП	4
ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	6
ДИЗАЙН ДОСЛІДЖЕННЯ	9
ВИСНОВКИ / ДИСКУСІЯ	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25
Додаток 1	26
Додаток 2	31

АНОТАЦІЯ

Незважаючи на те, що верховенство права є керівним принципом діяльності Конституційного Суду, низка світових досліджень доводить, що діяльність судів вразлива до впливу політичних чинників. Питання діяльності Конституційного Суду, зокрема впливу на нього зовнішніх чинників, залишається в Україні достеменно не вивченим.

Ми перевіряємо вплив політичних чинників – суб'єкта конституційного подання та політичної значущості справи – на ухвалення рішення Конституційним Судом за допомогою статистичних методів.

За результатами дослідження ми виявили, що Президент як суб'єкт конституційного подання та висвітлення справи в засобах масової інформації підвищують імовірність визнання норми неконституційною.

Ключові слова: Конституційний суд, судова незалежність, Україна

Кількість слів: 5071

ВСТУП

Аналітична проблема дослідження: Україна є країною з перехідним політичним режимом. Згідно з низкою досліджень, утвердження верховенства права, зокрема через досягнення незалежності конституційного суду, є важливим завданням таких країн. Утім, інші дослідження стверджують, що на діяльність судів, у тому числі на ухвалення рішення, можуть впливати політичні чинники. Відтак, **питання дослідження:** яким чином політичні чинники впливають на ухвалення рішення Конституційним Судом України?

Загальний контекст теми. Утвердження принципу верховенства права є задекларованим в Конституції України пріоритетом держави. Цей принцип є також зобов'язанням України на шляху до європейської інтеграції та умовою для перехідного політичного режиму до подальшого транзиту до демократизації. Конституційний Суд України як орган конституційного судочинства є арбітром вирішення загальносуспільних політичних питань та має вирішальний вплив на впровадження тих чи інших політик. Зважаючи на важливі завдання, які стоять перед Судом, саме ця інституція має додержуватися принципу верховенства права під час ухвалення своїх рішень.

Однак, практично з самого початку існування Конституційного Суду України політики використовують тези про політичну заангажованість Суду, особливо коли рішення ухвалюються не на користь їхніх політичних інтересів.

Дійсно, деякі ухвалені рішення Конституційним Судом України можуть ставити під сумнів політичну незаангажованість цієї інституції. Особливо резонансними рішеннями Конституційного Суду України можна виділити: рішення N 3-рп/2000 стосовно конституційності всеукраїнського референдуму Леоніда Кучми, предметом якого була зміна організації системи державної влади; рішення N 20-рп/2010, яке скасувало конституційну реформу 2004 року, повернуло президентсько-парламентську форму правління за редакцією Конституції України 1996 року та призвело до подальшої узурпації влади Віктором Януковичем; а також нещодавні резонансні рішення N 1-р/2019, N 9-р/2020, N 13-р/2020, які своїми наслідками підривають антикорупційні реформи в Україні.

Актуальність теми. Рішення Конституційного Суду України N 13-р/2020 призвело до так званої «конституційної кризи» в Україні наприкінці 2020 року та стало каталізатором вуличних протестів. Це відновило дискусію серед розробників політики стосовно вдосконалення інституційного дизайну Суду задля підвищення його незалежності.

Утім, в Україні досі відсутні емпіричні наукові дослідження, предметом яких є політичний вплив на ухвалення рішень Конституційним Судом України. Це дослідження покликано заповнити наявну наукову прогалину.

Світова наукова думка, яка вивчає політичний вплив на суди країн, зокрема на органи конституційного судочинства, не дійшла згоди стосовно універсальних політичних чинників, які впливають на ухвалення рішення Конституційними судами. В науковій літературі також детально не вивчено закономірності діяльності Конституційних судів пострадянських країн, якою є в тому числі й Україна.

У цій роботі ми намагаємося розпочати наукову дискусію та оцінити, як політичні чинники можуть впливати на ухвалення рішень Конституційним Судом України. Зокрема, до таких політичних чинників можна віднести приналежність суб'єкта конституційного подання до певної гілки влади, а також рівень політичної значущості справи. Цей рівень ми операціоналізуємо через висвітлення справи в засобах масової інформації.

Сучасні наукові надбання дозволяють нам сформулювати такі гіпотези.

H1: Якщо суб'єктом конституційного подання є Президент України, імовірність визнання Конституційним Судом України оспорюваної норми неконституційною є вищою у порівнянні з іншими суб'єктами конституційного подання.

H2: Політична значущість справи підвищує імовірність визнання Конституційним Судом України оспорюваної норми неконституційною.

Для тестування гіпотез ми використовуємо статистичні методи. Зокрема, ми визначаємо шанс, що норма буде визнана неконституційною за різних суб'єктів конституційного подання та різного рівня політичної значущості справи, за допомогою **логістичної регресії** (logit model).

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Питанню судової незалежності приділяли увагу низка науковців. Світова наукова думка сходиться на тому, що для досягнення судової незалежності необхідно дотримуватися певних умов, які закладені принципом верховенства права. По-перше, судді мають ухвалювати рішення неупереджено на основі норм права та фактів справи без будь-якої прихильності до учасників судового процесу (Nicholson, 1993). По-друге, судді мають бути аполітичними, тобто не мають використовуватися для досягнення політичних цілей або ж навпаки каратися за перешкоджання реалізацій цих цілей (Fiss, 1993). По-третє, суд має бути такою інституцією, яка поважається іншими суб'єктами як окремий автономний орган, легітимною метою якого є визначення того, що є юридично прийнятним (Larkins, 1996).

Утім, на шляху до дотримання цих вимог виникають певні бар'єри. Під час здійснення свої повноважень судді стикаються з набором формальних та неформальних чинників, які в довгостроковій перспективі визначають їхню поведінку. Зокрема, Epstein & Knight (2000) відносять до формальних чинників термін перебування на посаді, процедуру призначення на посаду тощо, а до неформальних – розмір фінансування діяльності суду, тиск з боку колег, суспільний розголос тощо.

На діяльність судів також впливає і баланс гілок влади. Консолідовані уряди, як правило, не сприяють незалежності судової влади (Ríos-Figueroa, 2007), тоді як політична конкуренція у владі збільшує імовірність досягнення її незалежності (Dargent, 2009). Під час дослідження балансу гілок влади у неконсолідованих демократіях Helmke (2002) сформувала теорію стратегічного дезертирства. Суть полягає у тому, що за звичайних обставин суди обмежені політичними суб'єктами, особливо виконавчою владою. Як тільки чинний уряд починає втрачати владу, судді, які раніше були лояльні до уряду, починають ставити під сумнів упроваджену державну політику.

Продовжуючи питання впливу балансу гілок влади на суди, дослідження показують, що зі збільшенням влади президента суди з меншою імовірністю будуть виконувати свої судові повноваження (Hegon, Randazzo 2003). При цьому, навіть авторитарні правителі створюють і толерують нові Конституційні Суди, доки вони забезпечують важливі переваги для нових правителів і не втручаються занадто в державну політику (Trochev 2008).

Larkins (1996) зазначає, що демократизація країни є поступовим та еволюційним процесом, під час якого встановлюються та підтримуються демократичні процедури управління, тому збереження верховенства права є важливим завданням у країнах з перехідним політичним режимом.

Отже, з одного боку досягнення суддівської незалежності є однією з вимог дотримання верховенства права, яке необхідне для успішних демократизаційних процесів у країні. Але з іншого боку судова гілка влади є вразливою до впливу низки політичних чинників, що унеможлиблює її незалежність.

Питання, яким чином політичні чинники впливають на ухвалення рішення Конституційним Судом України є мало вивченим серед науковців. А краще розуміння цих процесів допоможе Україні в її подальшій демократизації.

Для відповіді на це питання в дослідженні пропонуються гіпотези:

Н1: Якщо суб'єктом конституційного подання є Президент України, імовірність визнання Конституційним Судом України оспорюваної норми неконституційною є вищою у порівнянні з іншими суб'єктами конституційного подання.

Н2: Політична значущість справи підвищує імовірність визнання Конституційним Судом України оспорюваної норми неконституційною.

Конституційне подання – одна із форм звернення до Конституційного Суду – письмове клопотання щодо визнання акта (його окремих положень) неконституційним або офіційного тлумачення Конституції (Верховна Рада України, Закон України «Про Конституційний Суд України», 2021). Суб'єктами конституційного подання можуть бути Президент, щонайменше сорок п'ять народних депутатів, Верховний Суд, Омбудсман та ВР АРК (Верховна Рада України, Конституції України, 2020).

У нашому дослідженні ми аналізуємо виключно подання щодо визнання актів неконституційними – законів та інших правових актів Верховної Ради, актів Президента, актів Кабінету Міністрів, правових актів ВР Автономної Республіки Крим (Верховна Рада України, Конституція України, 2020). Під час визначення Конституційним Судом відповідності норми положенням Конституції, Суд не вирішує спір між двома сторонами. Натомість будь-який суб'єкт конституційного подання може звернутися з письмовим клопотанням до КСУ та обґрунтувати неконституційність норми, а вже Суд визначатиме, чи відповідає норма Конституції України. Наслідки рішення КСУ є загальнообов'язковими, остаточними та не підлягають оскарженню суб'єктами.

Рішення КСУ стосовно конституційності акту безпосередньо впливає на публічну політику. Такі рішення є важливим інструментом механізму стримування і противаг у балансі гілок влади, вони можуть коригувати положення законів, а також окреслювати політичні, економічні та правові умови в країні (La Porta et al., 2005).

Ми обрали рішення стосовно конституційності акту, оскільки аналіз цих рішень може показати, що навіть за високих гарантій незалежності діяльності КСУ (довгий термін перебування на посаді судді – 9 років, неможливість дострокового припинення повноважень судді суб'єктами призначення) фактична незалежність може бути порушена внаслідок політичних чинників.

ДИЗАЙН ДОСЛІДЖЕННЯ

Для перевірки першої гіпотези (H1) ми визначаємо шанси визнання норми неконституційною у випадках, якщо автором конституційного подання є Президент та інші суб'єкти, які передбачені Конституцією. Зокрема, такими суб'єктами можуть бути: щонайменше 45 народних депутатів, Верховний Суд, Уповноважений ВРУ з прав людини та ВР АРК. При цьому ми контролюємо вплив на ухвалення рішення КСУ форми державного правління – президентсько-парламентської та парламентсько-президентської та автора оспорюваної норми – парламенту, президента, Кабінету Міністрів та ВР АРК.

Для перевірки другої гіпотези (H2) ми визначаємо шанси визнання норми неконституційною для політично значущих справ та для справ без такої значущості. Castro-Montero & van Dijck (2017) визначили політичну значущість справи як питання важливості справи, яку приписують їй влада та громадська думка. За їхнім прикладом ми операціоналізуємо політичну значущість як висвітлення справи в засобах масової інформації. При цьому, важливим маркером важливості справи є її висвітлення саме до винесення рішення Конституційним Судом України. Відтак, постфактум новини, які висвітлюють уже готове рішення Суду, в нашому дослідженні не враховуються. Для другої гіпотези ми так само, як і для першої, контролюємо вплив на ухвалення рішення КСУ форми державного правління та автора оспорюваної норми.

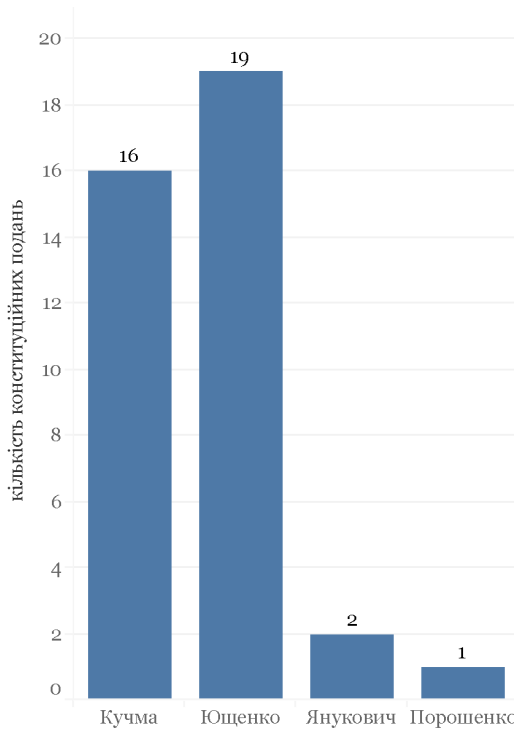
Генеральна сукупність дослідження охоплює усі рішення Конституційного Суду стосовно відповідності Конституції законів України та у передбачених Конституцією випадках інших актів (усього 198 рішень Конституційного Суду).

Вибірка (H1), яка використовується для перевірки першої гіпотези, включає рішення Конституційного Суду в період, коли президенти систематично користувалися інститутом конституційного подання. Він охоплює рішення з 1997 року по лютий 2010 рік, тобто каденції Леоніда Кучми та Віктора Ющенка. У цей період було ухвалено 128 рішень (65% від генеральної сукупності), з них 35 за поданнями президента.

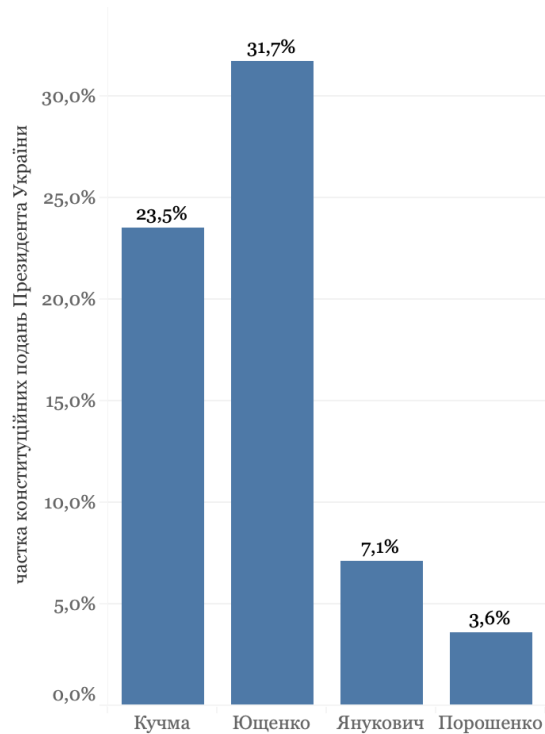
Після лютого 2010 року спостерігалися лише поодинокі випадки участі президентів у якості авторів конституційних подань (Графік 1).

Вибірка (H2), яка використовується для перевірки другої гіпотези, включає рішення Конституційного Суду України з 2001 року по 2020 рік, що загалом становить 163 рішення – 82% від усіх рішень Конституційного Суду України. Вибір цього періоду обумовлений наявністю бази даних новин для аналізу висвітлення справ у ЗМІ.

Графік 1. Кількість конституційних подань кожного Президента

Графік 2. Частка конституційних подань Президентів серед усіх подань

Основні змінні

Таблиця 1. Основні змінні

Змінна	Тип
Залежна змінна Н1-Н2:	
конституційність / неконституційність норми згідно з рішенням КСУ	бінарна змінна (конституційна / неконституційна)
Незалежні змінні:	
Н1: суб'єкт конституційного подання	категорійна змінна – ВРУ, Президент, Верховний Суд, Омбудсман, ВР АРК
Н2: висвітлення відповідної справи у ЗМІ до моменту ухвалення рішення КСУ	бінарна змінна (висвітлювалося / не висвітлювалося)
Контрольні змінні Н1-Н2:	
тип оспорюваної норми	категорійна змінна – акт ВРУ, акт Президента, акт КМУ, акт ВР АРК
форма державного правління на момент ухвалення рішення КСУ	бінарна змінна (президентсько-парламентська / парламентсько-президентська)

Таблиця 2. Структура вибірки для гіпотези Н1

Конституційність норми (залежна змінна)	Суб'єкт подання (незалежна змінна)		Всього
	Інший	Президент	
Конституційна	32	5	37
Неконституційна	61	30	91
Всього	93	35	128

Таблиця 3. Структура вибірки для гіпотези Н2

Конституційність норми (залежна змінна)	Висвітлення справи у ЗМІ (незалежна змінна)		Всього
	Відсутнє	Наявне	
Конституційна	28	16	44
Неконституційна	49	70	119
Всього	77	86	163

Збір даних

Ми формували базу даних рішень Конституційного Суду на основі документів, які зберігаються на офіційному сайті КСУ у відкритому доступі за адресою www.ccu.gov.ua. Ці документи включають тексти рішення КСУ і матеріали справ відповідних рішень.

Інформацію про висвітлення справи в ЗМІ ми отримали на основі аналізу текстів новин на трьох новинних ресурсах – «Українська правда», «ЛІГА.net» та «УНІАН». Ці ресурси ми обрали згідно з критеріями: наявність новин онлайн, охоплення за аудиторією та надійність ресурсу. Відповідність цим критеріям ми перевірили на основі даних про трафік на цих порталів та рейтингу дотримання журналістських стандартів. Трафік на сайтах «Української Правди», «ЛІГА.net» та «УНІАН» у серпні 2020 року становив 38,88 млн, 9,78 млн та 10,55 млн переглядів відповідно (Інститут Масової Інформації, Рейтинг топсайтів України, 2020). Усі три онлайн видання також потрапили в першу десятку списку найкращих ЗМІ щодо дотримання професійних стандартів, посівши друге, перше та дев'яте місця відповідно (Інститут Масової Інформації, Звіт з моніторингу дотримання профстандартів в онлайн-медіа. Друга хвиля моніторингу у 2020 році, 2020). Ми закодували інформацію про висвітлення

справи в ЗМІ як бінарну змінну, яка набуває значення 1, якщо таке висвітлення було наявне, та 0 – якщо відсутнє.

Інформацію про конституційність норми ми отримали безпосередньо з тексту рішення КСУ. Ми закодували її як бінарну (dummy) змінну, яка дорівнює 1, якщо оспорювана норма була визнана неконституційною, та 0 – якщо визнана конституційною. Цю змінну ми визначали безпосередньо з тексту рішення Конституційного Суду України. У 21 справі в межах конституційного провадження було порушено питання стосовно відповідності Конституції декількох норм. У цих рішеннях факт визнання неконституційності хоча б однієї норми був підставою для кодування змінної як 1.

Змінну суб'єкта конституційного подання ми також визначили з тексту рішення. Вона представлена категорійною змінною, яка набуває значення 0, якщо суб'єктом була ВРУ, 1 – Президент, 2 – Верховний Суд, 3 – Уповноважений ВРУ з прав людини, 4 – ВР АРК. Конституційний Суд ухвалив рішення стосовно чотирьох справ про об'єднання в одне провадження. Таке об'єднання відбувається у випадках, коли предмети конституційних подань різних суб'єктів стосувалися одних і тих самих норм. У таких об'єднаних справах є декілька суб'єктів подання. Ці справи представлені в базі даних не по одній відповідно до рішення, а дублювалися в залежності від кількості суб'єктів. Хоча початково ця змінна є категорійною, для безпосередніх обрахунків у моделі ми представляємо цю змінну бінарною: якщо суб'єкт конституційного подання – Президент, змінна набуває значення 1; якщо будь-який інший суб'єкт – вона набуває значення 0.

З тексту ухваленого рішення ми також визначали контрольну змінну типу оспорюваної норми. Вона представлена як категорійна змінна, яка набуває значення 0, якщо КСУ розглядає справу, предмет якої є питання конституційності норми акту чи акту в цілому ВРУ, 1 – Президента, 2 – КМУ, 3 – ВР АРК. Ми контролюємо тип норми, оскільки на ухвалення рішення Конституційним Судом з одного боку може впливати суб'єкт подання, а з іншого боку – суб'єкт, який є автором оспорюваної норми. Аби вилучити прихований ефект цієї змінною, ми контролюємо її потенційний вплив на нашу залежну змінну.

Форма державного правління на момент ухвалення рішення КСУ – друга контрольна змінна. Вона представлена як бінарна (dummy) змінна, які набуває значення 1, якщо форма правління парламентсько-президентська, та 0 – якщо президентсько-парламентська. Зміна форми правління безпосередньо пов'язана з набранням чинності нових редакцій Конституції. Відтак, з 28 червня 1996 року до 31 грудня 2005 року і з 30 вересня 2010 року до 1 березня 2014 року в Україні існувала президентсько-парламентська форма правління, з 1 січня 2006 року до

29 вересня 2010 року і з 2 березня 2014 року та дотепер – парламентсько-президентська. Для позначення змінної ми дивились, яка редакція Конституції була чинна на момент ухвалення рішення. Ми контролюємо форму правління, оскільки за президентсько-парламентською республікою з ширшими повноваженнями Президента, Конституційний Суд може бути більш прихильним до нього, що може виражатися в ухваленні відповідних рішень.

Метод

Для першої гіпотези (H1) ми визначаємо відношення шансу визнання норми неконституційною, якщо суб'єктом конституційного подання є Президент України, до шансу визнання норми неконституційною, якщо автор подання – будь-який інший суб'єкт.

Для другої гіпотези (H2) ми визначаємо відношення шансу визнання норми неконституційною, якщо про розгляд справи в Конституційному Суді повідомляли засоби масової інформації, до шансу визнання норми неконституційною, якщо ЗМІ не висвітлювали справу на розгляді Суду.

Наведена нижче загальна формула дозволяє обчислити шанси (odds) визнання норми неконституційною для фіксованої незалежної змінної – будь то суб'єкт конституційного подання (H1), чи висвітлення справи в засобах масової інформації (H2):

$$Odds(X) = \frac{P(Y=1|X)}{P(Y=0|X)}$$

де X – суб'єкт конституційного подання (H1) та висвітлення справи в засобах масової інформації (H2);

$Y = 1$ – визнання норми неконституційною;

$Y = 0$ – визнання норми конституційною.

Ми також математично можемо записати формулу відношення шансів (odds ratio), яку можна використовувати для обох гіпотез:

$$OR = \frac{Odds(X=1)}{Odds(X=0)} = \frac{\frac{P(Y=1|X=1)}{P(Y=0|X=1)}}{\frac{P(Y=1|X=0)}{P(Y=0|X=0)}}$$

де $Odds(X = 1)$ – шанси визнання норми неконституційною, якщо суб'єктом конституційного подання є Президент (для H1) або якщо наявний факт висвітлення справи у ЗМІ (для H2);

$Odds(X = 0)$ – шанси визнання норми неконституційною, якщо автором конституційного подання є інший суб'єкт, крім Президента, (для H1) або якщо відсутній факт висвітлення справи у ЗМІ (для H2).

Щоб оцінити, як суб'єкт конституційного подання, висвітлення справи в ЗМІ, тип оспорюваної норми та форма правління впливають на шанси визнання норм неконституційною, ми застосовуємо логістичну регресію (logit model):

$$\text{logit}(P(Y = 1 | x_1, x_2, x_3, x_4)) = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \beta_3 x_3 + \beta_4 x_4$$

де $Y = 1$ – ухвалення Конституційним Судом рішення стосовно неконституційності оспорюваної норми;

x_1 – незалежна змінна суб'єкта конституційного подання для першої гіпотези (H1);

x_2 – незалежна змінна висвітлення справи в засобах масової інформації для другої гіпотези (H2);

x_3 – контрольна змінна типу оспорюваної норми;

x_4 – контрольна змінна форми державного правління.

Для обох гіпотез ми проводимо по три моделі – перша модель містить ізольовані залежну та незалежну змінні, а у дві наступні моделі ми послідовно вводимо нові контрольні змінні – тип оспорюваної норми та форму державного правління.

Оскільки результатами логістичної регресії є логарифмічні значення відношення шансів, ми нормалізуємо отримані результати, тобто обчислюємо експоненціальну функцію результатів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ми сформували унікальну базу даних ($N = 203$) за рахунок аналізу текстів рішень Конституційного Суду України та матеріалів справ відповідних рішень, зокрема внутрішніх описів документів справ та письмових клопотань суб'єктів конституційного подання. Ці документи були завантажені з сайту Конституційного Суду України, де знаходяться у відкритому доступі.

Рішення Конституційного Суду (*REV*) – залежна змінна дослідження (*Y*). Ми закодували її як бінарну (*dummy*) змінну, яка дорівнює 1, якщо оспорювана норма була визнана неконституційною, та 0 – якщо визнана конституційною. Цю змінну ми визначали безпосередньо з тексту рішення Конституційного Суду України. У 21 справі в межах конституційного провадження було порушено питання стосовно відповідності Конституції України декількох норм. У цих рішеннях факт визнання неконституційності хоча б однієї норми був підставою для кодування змінної як 1.

Суб'єкт конституційного подання (*SUB*) – незалежна змінна для $H1$ (*X1*). Вона представлена категорійною змінною, яка набуває значення 0, якщо суб'єктом була Верховна Рада України, 1 – Президент України, 2 – Верховний Суд (України), 3 – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, 4 – Верховна Рада Автономної Республіки Крим. Інформація для цієї змінної ми так само виокремили з рішень КСУ. Стосовно чотирьох справ Конституційний Суд ухвалив рішення про об'єднання в одне провадження у випадках, коли предмети конституційних подань різних суб'єктів стосувалися одних і тих самих норм. У таких справах є декілька суб'єктів подання. Ці справи представлені в базі даних не по одній відповідно до рішення, а дублювалися в залежності від кількості суб'єктів у поданні з відповідною датою реєстрації письмового клопотання у Секретаріаті Конституційного Суду України. Хоча початково ця змінна є категорійною, для безпосередніх обчислень у моделі ми представляємо цю змінну бінарною: якщо суб'єкт конституційного подання – Президент України, змінна набуває значення 1, якщо будь-який інший суб'єкт – вона набуває значення 0.

Політична значущість справи (визначена як факт висвітлення справи у засобах масової інформації до моменту ухвалення рішення Конституційним Судом України) (*SAL*) – незалежна змінна для $H2$ (*X2*). Ми закодували її як бінарну (*dummy*) змінну, яка дорівнює 1, якщо цей факт був наявний, та 0 – якщо відсутній. Для кодування змінної як 1 достатньо, щоб перед ухваленням рішення КСУ була опублікована хоча б одна новина в одному з трьох новинних ресурсів з нашої вибірки.

Для опрацювання цієї змінної ми отримали базу даних медіа повідомлень, яку збирав Національний Банк України для своїх внутрішніх досліджень¹. База даних містить повідомлення трьох новинних ресурсів – «Українська Правда», «ЛІГА.net» та «УНІАН» від 2001 року до 2020 року ($N = 1\,565\,279$). Ми зупинилися на цій базі даних, оскільки вона охоплює новини від ресурсів, які задовольняють поставлені нами критерії: розмір новинного ресурсу та надійність новинного ресурсу. Трафік на сайтах «Української Правди», «ЛІГА.net» та «УНІАН» у серпні 2020 року становив 38,88 млн, 9,78 млн та 10,55 млн переглядів відповідно (Інститут Масової Інформації, Рейтинг топсайтів України, 2020). Усі три онлайн видання також потрапили в першу десятку списку найкращіших ЗМІ щодо дотримання професійних стандартів, посівши друге, перше та дев'яте місце відповідно (Інститут Масової Інформації, Звіт з моніторингу дотримання профстандартів в онлайн-медіа. Друга хвиля моніторингу у 2020 році, 2020). Відтак, ці новинні ресурси відповідають бажаним нам критеріям розміру та надійності.

За допомогою регулярного виразу (*regular expression*) у програмному середовищі для статистичних обчислень «R» ми виокремили новини, які можуть підходити нам за тематикою. Ми залишили лише ті новинні повідомлення, які в основному тексті та заголовку містять слова “Конституційний” в усіх відмінках, а також аббревіатури «КСУ» та «КС». Внаслідок цього ми отримали вже суттєво скорочену базу даних необхідних нам новин ($N = 4\,003$). Для визначення змінної політичної значущості справи ми шукаємо новини з остаточної бази даних, предмет яких стосувався розгляду справи Конституційним Судом України. Тобто, фактом висвітлення справи в ЗМІ будуть опубліковані власне новини про розгляд справи і коментарі публічних осіб (політичних та громадських діячів). Оскільки ми не маємо доступу до новин від 1997 року, а лише від 2001, для другої гіпотези (H2) ми враховуємо справи лише від 2001 року ($N = 163$).

Тип оспорюваної норми (*TYPE*) – контрольна змінна. Вона представлена як категорійна змінна, яка набуває значення 0, якщо Конституційний Суд України розглядає справу, предмет якої є питання конституційності норми акту чи акту в цілому Верховної Ради України, 1 – Президента України, 2 – Кабінету Міністрів України, 3 – Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Цю змінну ми визначили з тексту рішення КСУ. Ми контролюємо тип норми, оскільки на ухвалення рішення Конституційним Судом з одного боку може впливати суб'єкт подання, а з іншого боку – суб'єкт, який є автором оспорюваної норми. Аби вилучити прихований ефект цієї змінною, ми контролюємо її потенційний вплив на нашу залежну змінну.

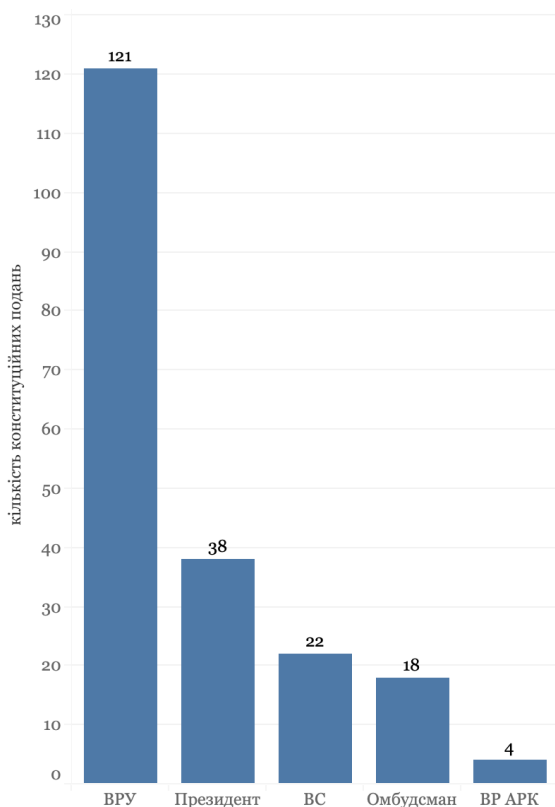
¹ Автор бази даних – старший економіст Національного Банку України Олексій Крименюк.

Форма державного правління на момент ухвалення рішення Конституційним Судом України (*GOV*) – контрольна змінна. Вона представлена як бінарна (*dummy*) змінна, які набуває значення 1, якщо форма правління парламентсько-президентська, та 0 – якщо президентсько-парламентська. Зміна форми правління безпосередньо пов'язана з набранням чинності нових редакцій Конституції України. Відтак, з 28 червня 1996 року до 31 грудня 2005 року в Україні існувала президентсько-парламентська форма правління, з 1 січня 2006 року до 29 вересня 2010 року – парламентсько-президентська, з 30 вересня 2010 року до 1 березня 2014 року – президентсько-парламентська, а з 2 березня 2014 року і дотепер – парламентсько-президентська. Для позначення змінної ми дивились, яка редакція Конституції України була чинна на момент ухвалення рішення. Ми контролюємо форму правління, оскільки за президентсько-парламентською республікою з ширшими повноваженнями Президента України, Конституційний Суд може бути більш схильним до президента, що може виражатися в ухваленні відповідних рішень.

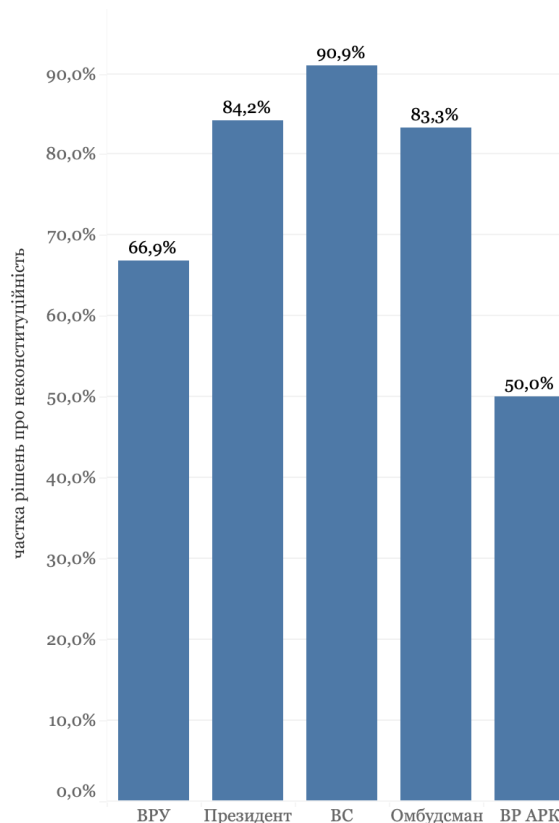
Дескриптивний аналіз зібраних даних показує, що найчастіше інститутом конституційного подання користувалися народні депутати України. Конституційний Суд ухвалив 121 рішення у справах, де суб'єктом конституційного подання були народні депутати (Графік 3). Є лише 38 рішень, де суб'єктом конституційного подання був Президент України. А Верховна Рада Автономної Республіки Крим виступала суб'єктом конституційного подання лише чотири рази.

Абсолютна більшість рішень стосувалися розгляду відповідності конституції актів Верховної Ради України (законів та постанов) – 165 рішень. 17 рішень було ухвалено в справах, де розглядалось питання конституційності актів Кабінету Міністрів України. Суб'єкти конституційних подань 12 разів ставили під сумнів конституційність актів Президента України та лише 9 разів конституційність актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Графік 3. Кількість конституційних подань усіх суб'єктів

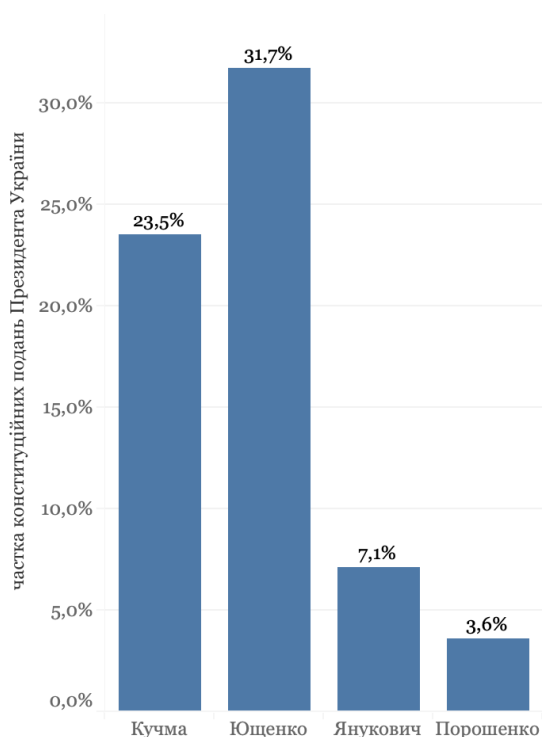
Графік 4. Частка рішень про неконституційність норми

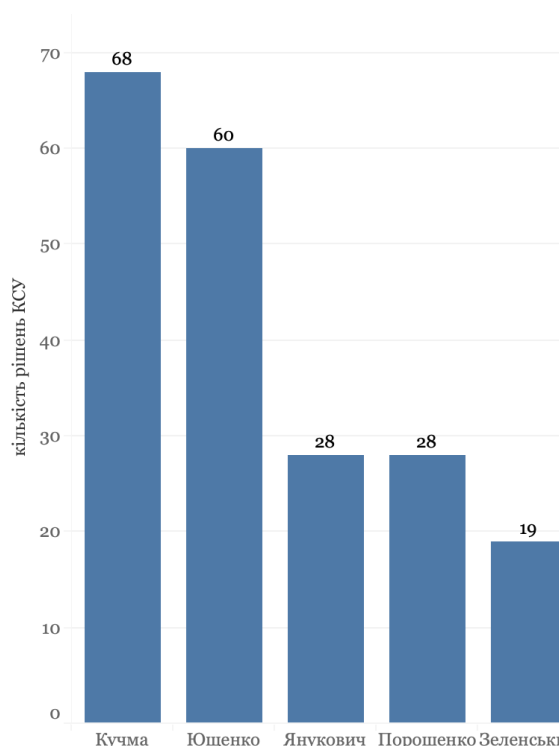
Конституційний Суд є найбільш прихильним до Верховного Суду – у майже 91% справ (20 справ з 22), де автором подання був Верховний Суд, КСУ визнавав оспорювані норми неконституційними (Графік 4). Дескриптивний аналіз показує, що частка рішень з визнанням норми неконституційною є вищою, якщо суб'єктом є Президент України, у порівнянні з народними депутатами – 84,2% і 66,9% відповідно (32 справи із 38 і 81 справа з 121 відповідно).

Інститут конституційного подання виявився непопулярним серед Президентів України (Графік 5). За час своєї каденції Леонід Кучма був суб'єктом конституційного подання 16 разів (що становить 23,5% від конституційних подань усіх суб'єктів за період його каденції), Віктор Ющенко – 19 разів (що становить 31,7% від конституційних подань усіх суб'єктів за період його каденції), Віктор Янукович – 2 рази (що становить 7,1% від конституційних подань усіх суб'єктів за період його каденції), Петро Порошенко – лише 1 раз (що становить 3,6% від конституційних подань усіх суб'єктів за період його каденції), а Володимир Зеленський узагалі жодного разу не виступав у ролі суб'єкта конституційного подання. Фактично активними учасниками цього процесу з боку Президента України були Леонід Кучма та Віктор Ющенко.

Графік 5. Частка конституційних подань Президентів України

Графік 6. Кількість рішень за час каденції кожного Президента України

Найбільше рішень Конституційний Суд ухвалив за каденцій Леоніда Кучми та Віктора Ющенка – 68 і 60 справ відповідно (Графік 6). Утім, кількість рішень КСУ зменшується з каденцією кожного наступного Президента України. За часи на посаді Віктора Януковича та Петра Порошенка Суд ухвалив по 28 рішень, а на другий рік каденції Володимира Зеленського Суд ухвалив 19 рішень.

Оскільки на часи каденцій Леоніда Кучми та Віктора Ющенко припадає переважна більшість конституційних подань, автором яких є Президент України, – 92% (35 справ із 38) а також більшість ухвалених рішень у цілому – 65% (128 рішень зі 198), нами було прийнято рішення не включати в подальший аналіз рішення, які були ухвалені після каденції Віктора Ющенка. За цей період Президенти України були авторами конституційного подання лише 3 рази. Така маленька кількість конституційних подань від президентів унеможливило подальший аналіз для зазначеного періоду.

Нижче наведена таблиця з результатами чотирьох логістичних моделей для першої гіпотези (Таблиця 4). Наведені результати вже є обчисленими експоненціальною функцією. У дужках під кожним значенням наведено

відповідне p-value, яке ми застосовуємо для визначення певного рівня статистичної значимості отриманих результатів.

Таблиця 4. Результати логістичних моделей для гіпотези H1

	(1)	(2)	(3)
	Залежна змінна – визнання норми неконституційною		
Суб'єкт конституційного подання	3,147 (0,03 *)	2,856 (0,061 .)	2,713 (0,086 .)
Акт ВРУ		0,275 (0,063 .)	0,272 (0,06 .)
Акт Президента		1,142 (0,852)	1,096 (0,898)
Акт КМУ		0,659 (0,737)	0,704 (0,779)
Парламентсько-президентська форма правління			1,181 (0,735)
N	128	128	128

Результати моделей показують, що вплив суб'єкта конституційного подання в особі Президента України на ухвалення рішення Конституційним Судом України присутній. Однак, із введенням контрольних змінних цей вплив стає менш значимим. Шанс визнання норми неконституційною, якщо суб'єктом конституційного подання є Президент України, майже втричі вищий такого шансу для інших суб'єктів подання.

Крім того, вплив типу оспорюваної норми частково виявився статистично значимим. Відтак, якщо предметом подання є питання конституційності акту Верховної Ради України (постанови чи закону), це знижує шанси визнання норми неконституційною більше, ніж утричі. Вплив інших типів оспорюваної норми (акт Президента України чи Кабінету Міністрів України), а також форми державного правління на ухвалення рішення Конституційним Судом України не є значимим.

Для тестування другої гіпотези ми аналізували вплив висвітлення справи у засобах масової інформації на ухвалення рішення Конституційним Судом

України. У Таблиці 5 наведені вже нормалізовані результати трьох логістичних моделей для перевірки другої гіпотези. Значення p-value наведені в дужках.

Таблиця 5. Результати логістичних моделей для гіпотези H2

	(1)	(2)	(3)
	Залежна змінна – визнання норми неконституційною		
Висвітлення справи в ЗМІ	2,5 (0,018 *)	2,52 (0,015 *)	2,42 (0,024 *)
Акт ВРУ		0,162 (0,016 *)	0,137 (0,011 *)
Акт Президента		0,932 (0,92)	0,704 (0,625)
Акт КМУ		1,003 (0,997)	0,9 (0,938)
Парламентсько-президентська форма правління			3,07 (0,003 **)
N	163	163	163

Перша модель з ізольованими залежною та незалежною змінною показує статистично значимий вплив факту висвітлення справи у ЗМІ на визнання КСУ оспорюваної норми неконституційною. Для всіх трьох моделей значимість впливу висвітлення справи в ЗМІ є відносно сталою та є більш високою, ніж для впливу суб'єкта конституційного подання. Відтак, шанс визнання норми неконституційною, якщо наявне висвітлення справи в засобах масової інформації, приблизно у 2,5 рази вищий за шанс визнання норми неконституційною, якщо таке висвітлення в ЗМІ відсутнє.

Як у випадку з результатами для першої гіпотези, для другої гіпотези вплив контрольної змінної типу оспорюваної норми виявився частково значимим. Якщо у Конституційному Суді оспорюється питання конституційності акту Верховної Ради України, це зменшує шанси визнання норми неконституційною. При чому вплив контрольної змінної для цієї бази даних є більш значимим, ніж для бази даних першої гіпотези. На відміну від результатів моделей для першої гіпотези, вплив форми правління у моделі для другої гіпотези виявився найбільш значимим не лише серед контрольних змінних, а серед усіх змінних у принципі. Відтак, шанс визнання КСУ оспорюваної норми неконституційною втричі вищий за

парламентсько-президентською
президентсько-парламентською.

формою правління, аніж за

ВИСНОВКИ / ДИСКУСІЯ

Перша гіпотеза полягала в тому, що імовірність визнання Конституційним Судом оспорюваної норми неконституційною є вищою, якщо суб'єктом конституційного подання є Президент, у порівнянні з іншими суб'єктами.

За результатами логістичних моделей, проведених у межах дослідження, наша **перша гіпотеза (H1) підтвердилася**. Ми виявили взаємозв'язок між змінними: якщо суб'єкт конституційного подання Президент, це збільшує шанс ухвалення рішення Конституційним Судом про неконституційність норми приблизно втричі, порівняно з іншими суб'єктами.

Крім впливу Президента як суб'єкта конституційного подання, ми також визначили вплив автора оспорюваної норми на ухвалення рішення КСУ. При чому цей вплив є оберненим до того, що є з Президентом. Якщо оспорювана в Конституційному Суді норма – це акт ВРУ, шанс визнання норми неконституційною є втричі меншим.

Отже, з одного боку, якщо у справі Президент – суб'єкт конституційного подання, це збільшує імовірність визнання норми неконституційною, а з іншого боку, якщо ВРУ – автор оспорюваної норми, це зменшує імовірність визнання норми неконституційною. Тобто, ми отримали доволі суперечливі результати: в одному випадку рішення суду прихильне до Президента, а в іншому – до Парламенту. Це можна обґрунтувати тим, що закони та постанови Верховної Ради складають переважну більшість оспорюваних актів у КСУ (165 рішень зі 198), а даних по інших типах оспорюваних актів нам попросту бракує. Тим не менш, питання прихильності Конституційного Суду до Парламенту досі не вивчене та потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Друга гіпотеза полягала в тому, що політична значущість справи, тобто висвітлення справи в ЗМІ, підвищує ймовірність визнання норми неконституційною у порівнянні з відсутністю такого висвітлення.

За результатами логістичних моделей, проведених у дослідженні, наша **друга гіпотеза (H2) підтвердилася**. Відтак, якщо справу у провадженні КСУ висвітлюють засоби масової інформації, шанс визнання оспорюваної норми неконституційною приблизно у 2,5 рази більший такого шансу для справи, яку не висвітлюють ЗМІ. При цьому, вплив висвітлення справи у ЗМІ є більш значимим, аніж вплив суб'єкта конституційного подання – Президента.

Крім того, результати моделі вказують на доволі значимий вплив форми правління на ухвалення рішення КСУ. Парламентсько-президентська форма правління збільшує шанс визнання норми неконституційною втричі. Отримані результати відповідають нашим попереднім очікуванням. Передбачалось, що за

президентсько-парламентською формою у Президента є більше формальних повноважень, а також більше стимулів неформально консолідувати владу. Відтак, теза Herron, Randazzo (2003) про зменшення імовірності судами виконувати свої повноваження зі збільшенням влади президента правдива і для Конституційного Суду України.

Обмеження дослідження

По-перше, серед президентів інститутом конституційного подання систематично користувалися лише Леонід Кучма та Віктор Ющенко. Відтак, через брак даних по конституційним скаргам від наступних президентів нами аналізуються лише рішення КСУ, ухвалені за каденцій Кучми та Ющенка. Утім, ці рішення становлять 65% генеральної сукупності нашого дослідження та 92% усіх конституційних подань від президентів. Тому, результати моделей для першої гіпотези є релевантними для її підтвердження.

По-друге, для перевірки другої гіпотези ми аналізували дані стосовно висвітлення справи в ЗМІ. Доступна нам інформація становить новинні повідомлення з 2001 року по 2020 рік. Тому, рішення КСУ, ухвалені до 2001 року, не були включені до вибірки другої гіпотези. Тим не менш, вибірка складає 82% генеральної сукупності, тому результати моделей для другої гіпотези також вважаємо доцільними.

По-третє, дослідження ґрунтується на діяльності Конституційного Суду як інституції в цілому. Голосування суддів КСУ є анонімним, тому в нас відсутні дані стосовно індивідуального голосування суддів. Через це ми не можемо поглибити нашу роботу дослідженням політичної заангажованості кожного судді окремо.

По-четверте, наше дослідження фокусується лише на впливі політичних чинників. Не варто відкидати імовірний вплив інституційних чинників на ухвалення рішення до КСУ. Реформа Конституційного Суду в 2016 році була суттєвою зміною в інституційному дизайні Суду, однак, її наслідки досі остаточно не визначені. Тому, питання впливу інституційних чинників на ухвалення рішення КСУ потребує дослідження.

Рекомендації для політики

З результатів дослідження випливає, що на Конституційний Суд здійснюється вплив політичних чинників. Аби мінімізувати такий вплив, необхідно переосмислити інституційний дизайн Суду (Venice Commission, CDL-PI(2020)019). Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є зміна процедури призначення на посаду судді КСУ. Наразі суб'єкти призначення суддів КСУ – Президент, Парламент та З'їзд суддів – мають власні окремі процедури стосовно

відбору кандидатур на посаду судді. Утім, стаття 148 Конституції передбачає конкурсні засади відбору. Необхідно запровадити прозорий відбір суддів, який би здійснювала єдина комісія для всіх суб'єктів призначення. Це гарантувало би можливість проведення реального конкурсу з перевіркою кандидатур на відповідність вимогам Конституції – кандидат повинен мати високі моральні якості та бути правником із визнаним рівнем компетентності. Задоволення цих вимог має підвищити дотримання принципу верховенства права новими судьями Конституційного Суду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Castro-Montero, J. L., & van Dijk, G. (2017). Judicial Politics in Unconsolidated Democracies: An Empirical Analysis of the Ecuadorian Constitutional Court (2008–2016). *Justice System Journal*, 38(4), 380–398. <https://doi.org/10.1080/0098261X.2017.1327336> (p. 8.)

Dargent, E. (2009). Determinants of judicial independence: Lessons from three “cases” of constitutional courts in Peru (1982-2007). *Journal of Latin American Studies*, 41(2), 251–278. <https://doi.org/10.1017/S0022216X09005562>

Epstein, L., & Knight J. (2000). *The Choices Justices Make*. By Lee Epstein and Jack Knight. Washington, DC: Congressional Quarterly, 1998. \$21.95 paper. *American Political Science Review*, 94(4), 943-944. doi:10.2307/2586239

Fiss, O. M. (1993). Perspective the Limits of Judicial Independence. *Miami Inter-American Law Review*, 25(1), 57–76. Retrieved from <https://repository.law.miami.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1413&context=umialr>

Helmke, G. (2002). “The Logic of Strategic Defection: Court–Executive Relations in Argentina under Dictatorship and Democracy.” *American Political Science Review* 96(2): 291–303.

Herron, E. S., & Randazzo, K. A. (2003). The relationship between independence and judicial review in post-communist courts. *Journal of Politics*, 65(2), 422–438. <https://doi.org/10.1111/1468-2508.t01-3-00007>

La Porta, R., Lopez de Silanes, F., Pop-Eleches, C., & Shleifer, A. (2005). *Judicial Checks and Balances*. SSRN Electronic Journal, (November 2018). <https://doi.org/10.2139/ssrn.410821>

Larkins, C. (1996). Judicial Independence and Democratization: A Theoretical and Conceptual Analysis. *The American Journal of Comparative Law*, 44(4), 605-626. doi:10.2307/840623

Nicholson, J. "Judicial Independence and Accountability: Can They Co-Exist?," 67 *Australian Law Journal* 404-5 (1993)

Ríos-Figueroa, J. (2007). Fragmentation of Power and the Emergence of an Effective Judiciary in Mexico, 1994-2002. *Latin American Politics and Society*, 49(1), 31-57. Retrieved April 24, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/4490506>

Trochev, A. (2018). Patronal politics, judicial networks and collective judicial autonomy in post-Soviet Ukraine. *International Political Science Review*. 39. 662-678. 10.1177/0192512118802943.

Venice Commission, CDL-PI(2020)019, Ukraine – Urgent opinion on the reform of the Constitutional Court [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2020\)019-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2020)019-e)

Верховна Рада України. Закон України. «Про Конституційний Суд України». № 2136-VIII. (2021). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/2136-19>

Верховна Рада України. Конституція України. № 254к/96-ВР. (2020). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Інститут Масової Інформації. Звіт з моніторингу дотримання профстандартів в онлайн-медіа. Друга хвиля моніторингу у 2020 році. (2020). Retrieved from <https://imi.org.ua/monitorings/zvit-z-monitoryngu-dotrymannya-profstandartiv-v-onlajn-media-druga-hvylya-monitoryngu-u-2020-rotsi-i33089>

Інститут Масової Інформації. Рейтинг топсайтів України. (2020). Retrieved from <https://imi.org.ua/monitorings/rejtyng-top-sajtiv-ukrayiny-i34992>

Додаток 1

База даних рішень Конституційного Суду України

case num	date rev	date appl	days	REV	SUB	SAL	TYPE	GOV	pres
2-зп/1997	23.06.1997	30.12.1996	175	1	0		0	0	Кучма
3-зп/1997	11.07.1997	19.05.1997	53	1	1		1	0	Кучма
7-зп/1997	23.12.1997	30.12.1996	358	1	1		0	0	Кучма
8-зп/1997	24.12.1997	12.02.1997	315	1	0		0	0	Кучма
1-рп/98	26.02.1998	19.11.1997	99	1	0		0	0	Кучма
2-рп/98	03.03.1998	17.04.1997	320	1	1		3	0	Кучма
4-рп/98	25.03.1998	25.10.1997	151	1	1		3	0	Кучма
5-рп/98	27.03.1998	23.02.1998	32	1	0		0	0	Кучма
7-рп	02.06.1998	04.04.1998	59	1	1		4	0	Кучма
9-рп	01.07.1998	12.04.1998	80	1	1		0	0	Кучма
10-рп/98	10.07.1998	03.07.1997	372	1	0		1	0	Кучма
13-рп/98	01.01.1998	29.09.1997	94	1	1		0	0	Кучма
15-рп/98	25.11.1998	17.07.1997	496	1	0		2	0	Кучма
17-рп/98	03.12.1998	16.06.1998	170	1	0		0	0	Кучма
2-рп/99	02.03.1999	02.10.1998	151	1	1		0	0	Кучма
6-рп/99	24.06.1999	11.03.1999	105	1	2		0	0	Кучма
11-рп/99	29.12.1999	02.02.1999	330	1	0		0	0	Кучма
1-рп/2000	09.02.2000	20.11.1997	811	1	0		0	0	Кучма
2-рп/2000	10.02.2000	08.06.1999	247	1	1		0	0	Кучма
3-рп/2000	27.03.2000	20.01.2000	67	0	0		1	0	Кучма
5-рп/2000	18.04.2000	03.12.1998	502	0	0		0	0	Кучма
7-рп/2000	27.04.2000	07.02.1998	810	0	1		0	0	Кучма
8-рп/2000	10.05.2000	27.10.1997	926	1	1		0	0	Кучма
9-рп/2000	12.07.2000	20.01.2000	174	1	0		0	0	Кучма
10-рп/2000	28.09.2000	24.12.1998	644	0	0		0	0	Кучма
11-рп/2000	18.10.2000	21.01.2000	271	1	0		0	0	Кучма
15-рп/2000	14.12.2000	22.06.1998	906	1	1		0	0	Кучма
1-рп/2001	27.02.2001	10.07.2000	232	1	1		3	0	Кучма
3-рп/2001	05.04.2001	05.07.1999	640	0	1		0	0	Кучма
6-рп/2001	23.05.2001	11.04.2000	407	0	3		0	0	Кучма
8-рп/2001	14.06.2001	09.06.1999	736	0	1		0	0	Кучма
9-рп/2001	19.06.2001	07.02.2001	132	1	0		2	0	Кучма
10-рп/2001	20.06.2001	03.02.1998	1233	0	0		0	0	Кучма
12-рп/2001	03.10.2001	24.10.2000	344	1	2		0	0	Кучма
13-рп/2001	10.10.2001	30.06.2000	467	1	3		0	0	Кучма
15-рп/2001	14.11.2001	20.04.2000	573	1	0		2	0	Кучма
16-рп/2001	04.12.2001	11.04.2001	237	1	0		0	0	Кучма
17-рп/2001	06.12.2001	22.11.1999	745	1	0		0	0	Кучма
18-рп/2001	13.12.2001	21.07.2000	510	0	0		0	0	Кучма
19-рп/2001	21.12.2001	10.04.1998	1351	1	1		0	0	Кучма
20-рп/2001	27.12.2001	23.01.1997	1799	1	0	1	0	0	Кучма
2-рп/2002	30.01.2002	02.11.2001	89	0	0	0	0	0	Кучма
3-рп/2002	12.02.2002	04.12.2000	435	1	0	0	0	0	Кучма
5-рп/2002	20.03.2002	06.04.2001	348	1	0	0	0	0	Кучма
9-рп/2002	21.05.2002	21.10.1998	1308	1	2	0	0	0	Кучма
14-рп/2002	04.07.2002	23.10.2001	254	0	0	0	0	0	Кучма
18-рп/2002	21.11.2002	17.01.2002	308	1	0	1	2	0	Кучма

1-рп/2003	16.01.2003	01.06.1999	1325	0	0	0	3	0	Кучма
3-рп/2003	30.01.2003	23.10.2002	99	1	2	1	0	0	Кучма
6-рп/2003	11.03.2003	05.03.2002	371	0	0	0	1	0	Кучма
9-рп/2003	17.04.2003	08.07.2002	283	1	4	0	0	0	Кучма
11-рп/2003	10.06.2003	11.07.2002	334	0	0	1	0	0	Кучма
14-рп/2003	08.07.2003	15.04.2002	449	0	0	0	0	0	Кучма
15-рп/2003	08.07.2003	02.12.2002	218	0	0	1	2	0	Кучма
17-рп/2003	23.10.2003	05.03.2002	597	1	3	0	0	0	Кучма
20-рп/2003	11.12.2003	18.02.2003	296	1	0	1	0	0	Кучма
6-рп/2004	16.03.2004	17.12.2002	455	0	0	0	0	0	Кучма
7-рп/2004	17.03.2004	18.03.2003	365	1	0	0	0	0	Кучма
8-рп/2004	31.03.2004	13.02.2003	412	0	0	0	1	0	Кучма
9-рп/2004	07.04.2004	24.06.2003	288	1	0	1	0	0	Кучма
10-рп/2004	15.04.2004	27.02.2003	413	0	0	0	0	0	Кучма
13-рп/2004	22.06.2004	16.01.2004	158	1	0	0	0	0	Кучма
14-рп/2004	07.07.2004	24.03.2003	471	1	0	1	0	0	Кучма
15-рп/2004	02.11.2004	07.05.2004	179	1	2	0	0	0	Кучма
17-рп/2004	18.11.2004	21.09.2004	58	1	0	1	0	0	Кучма
20-рп/2004	01.12.2004	19.12.2003	348	1	0	1	0	0	Кучма
21-рп/2004	15.12.2004	10.06.2003	554	0	0	0	0	0	Кучма
22-рп/2004	24.12.2004	14.12.2004	10	1	0	0	0	0	Кучма
1-рп/2005	17.03.2005	12.07.2004	248	0	0	1	0	0	Ющенко
2-рп/2005	24.03.2005	09.04.2004	349	1	0	1	0	0	Ющенко
5-рп/2005	22.09.2005	25.05.2004	485	1	0	1	0	0	Ющенко
7-рп/2005	05.10.2005	15.10.2004	355	1	0	1	1	0	Ющенко
8-рп/2005	11.10.2005	13.04.2005	181	1	2	0	0	0	Ющенко
2-рп/2007	12.06.2007	20.06.2003	1453	1	0	1	0	1	Ющенко
3-рп/2007	14.06.2007	14.09.2005	638	0	0	1	0	1	Ющенко
4-рп/2007	18.06.2007	14.02.2007	124	1	2	0	0	1	Ющенко
6-рп/2007	09.07.2007	19.03.2007	112	1	0	0	0	1	Ющенко
8-рп/2007	16.10.2007	07.10.2005	739	0	0	0	0	1	Ющенко
1-рп/2008	10.01.2008	21.05.2005	964	0	0	0	0	1	Ющенко
2-рп/2008	29.01.2008	26.10.2006	460	1	0	1	0	1	Ющенко
3-рп/2008	01.04.2008	11.01.2007	446	1	0	0	0	1	Ющенко
4-рп/2008	01.04.2008	05.12.2006	483	1	0	1	0	1	Ющенко
8-рп/2008	22.04.2008	13.09.2005	952	0	0	1	0	1	Ющенко
8-рп/2008	22.04.2008	13.09.2005	952	0	4	1	0	1	Ющенко
9-рп/2008	22.04.2008	20.04.2007	368	0	0	1	1	1	Ющенко
10-рп/2008	22.05.2008	23.01.2008	120	1	2	1	0	1	Ющенко
11-рп/2008	27.05.2008	20.03.2007	434	1	0	1	0	1	Ющенко
12-рп/2008	25.06.2008	17.10.2006	617	1	0	1	0	1	Ющенко
13-рп/2008	26.06.2008	19.09.2006	646	1	0	1	0	1	Ющенко
14-рп/2008	08.07.2008	06.05.2008	63	1	0	1	0	1	Ющенко
15-рп/2008	10.09.2008	06.03.2008	188	0	0	0	0	1	Ющенко
17-рп/2008	18.09.2008	21.03.2008	181	0	0	0	0	1	Ющенко
19-рп/2008	02.10.2008	06.05.2008	149	1	0	0	0	1	Ющенко
20-рп/2008	08.10.2008	06.03.2008	216	0	3	0	0	1	Ющенко
21-рп/2008	08.10.2008	25.04.2008	166	1	0	0	1	1	Ющенко
22-рп/2008	09.10.2008	02.06.2008	129	1	1	1	2	1	Ющенко
24-рп/2008	16.10.2008	18.03.2008	212	1	0	0	0	1	Ющенко
25-рп/2008	11.11.2008	21.07.2008	113	1	1	1	2	1	Ющенко

2-рп/2009	15.01.2009	19.06.2008	210	0	0	0	1	1	Ющенко
3-рп/2009	03.02.2009	01.08.2008	186	0	3	1	0	1	Ющенко
4-рп/2009	03.02.2009	22.09.2008	134	0	4	0	0	1	Ющенко
5-рп/2009	25.02.2009	19.06.2008	251	0	0	0	1	1	Ющенко
9-рп/2009	28.04.2009	09.02.2009	78	1	1	0	0	1	Ющенко
10-рп/2009	12.05.2009	08.04.2009	34	1	1	1	0	1	Ющенко
11-рп/2009	20.05.2009	19.01.2009	121	0	0	1	0	1	Ющенко
12-рп/2009	27.05.2009	30.10.2008	209	1	1	0	0	1	Ющенко
14-рп/2009	10.06.2009	13.03.2009	89	1	1	1	0	1	Ющенко
15-рп/2009	23.06.2009	26.02.2009	117	1	1	0	0	1	Ющенко
16-рп/2009	30.06.2009	01.12.2008	211	1	2	1	0	1	Ющенко
17-рп/2009	07.07.2009	18.05.2009	50	1	1	1	0	1	Ющенко
18-рп/2009	14.07.2009	04.02.2009	160	1	1	0	0	1	Ющенко
19-рп/2009	08.09.2009	19.02.2009	201	1	0	1	2	1	Ющенко
20-рп/2009	10.09.2009	26.03.2009	168	1	1	1	0	1	Ющенко
21-рп/2009	15.09.2009	04.06.2009	103	1	0	1	0	1	Ющенко
22-рп/2009	29.09.2009	29.05.2009	123	1	1	1	2	1	Ющенко
25-рп/2009	07.10.2009	20.03.2009	201	1	2	0	0	1	Ющенко
26-рп/2009	19.10.2009	15.09.2009	34	1	0	1	0	1	Ющенко
26-рп/2009	19.10.2009	15.09.2009	34	1	1	1	0	1	Ющенко
27-рп/2009	20.10.2009	07.05.2009	166	1	1	1	2	1	Ющенко
28-рп/2009	28.10.2009	05.05.2009	176	1	1	1	2	1	Ющенко
29-рп/2009	24.11.2009	20.03.2009	249	1	1	1	0	1	Ющенко
30-рп/2009	26.11.2009	19.02.2009	280	1	1	1	0	1	Ющенко
32-рп/2009	17.12.2009	28.04.2009	233	1	0	0	0	1	Ющенко
33-рп/2009	17.12.2009	19.06.2009	181	1	4	0	0	1	Ющенко
36-рп/2009	24.12.2009	27.07.2009	150	0	1	0	2	1	Ющенко
2-рп/2010	12.01.2010	10.03.2009	308	0	1	0	2	1	Ющенко
4-рп/2010	02.02.2010	09.10.2009	116	1	0	1	2	1	Ющенко
6-рп/2010	17.02.2010	27.08.2009	174	1	1	1	2	1	Ющенко
9-рп/2010	25.03.2010	03.02.2010	50	1	0	0	0	1	Янукович
13-рп /2010	11.05.2010	19.10.2009	204	0	1	0	0	1	Янукович
14-рп/2010	20.05.2010	16.12.2009	155	1	1	1	0	1	Янукович
16-рп/2010	10.06.2010	06.04.2010	65	1	0	0	0	1	Янукович
17-рп/2010	29.06.2010	17.12.2009	194	1	3	0	0	1	Янукович
19-рп/2010	09.09.2010	24.03.2010	169	1	2	0	0	1	Янукович
20-рп/2010	30.09.2010	13.07.2010	79	1	0	1	0	0	Янукович
21-рп/2010	06.10.2010	14.12.2009	296	1	2	1	0	0	Янукович
22-рп/2010	30.11.2010	16.06.2010	167	1	0	1	0	0	Янукович
2-рп/2011	11.03.2011	15.05.2010	300	1	0	0	0	0	Янукович
3-рп/2011	05.04.2011	04.11.2010	152	0	0	0	0	0	Янукович
5-рп/2011	16.06.2011	10.06.2010	371	0	2	1	0	0	Янукович
7-рп/2011	21.06.2011	30.08.2010	295	0	0	0	0	0	Янукович
8-рп/2011	12.07.2011	30.08.2010	316	0	0	0	0	0	Янукович
9-рп/2011	12.07.2011	30.08.2010	316	0	0	0	0	0	Янукович
10-рп/2011	11.10.2011	06.05.2011	158	1	0	0	0	0	Янукович
17-рп/2011	13.12.2011	30.08.2010	470	0	0	1	0	0	Янукович
20-рп/2011	26.12.2011	08.07.2011	171	0	0	0	0	0	Янукович
1-рп/2012	18.01.2012	01.07.2011	201	0	0	1	0	0	Янукович
6-рп/2012	13.03.2012	21.02.2012	21	1	0	0	0	0	Янукович
7-рп/2012	04.04.2012	28.02.2012	36	1	0	1	0	0	Янукович

8-рп/2012	05.04.2012	24.02.2012	41	1	0	1	0	0	Янукович
12-рп/2012	30.05.2012	21.02.2012	99	1	0	0	0	0	Янукович
13-рп/2012	12.06.2012	21.12.2010	539	0	0	1	0	0	Янукович
15-рп/2012	11.07.2012	05.07.2012	6	1	0	1	0	0	Янукович
16-рп/2012	29.08.2012	09.11.2010	659	0	0	0	0	0	Янукович
3-рп/2013	03.06.2013	22.02.2012	467	1	2	1	0	0	Янукович
10-рп/2013	19.11.2013	19.11.2010	1096	0	2	0	0	0	Янукович
2-рп/2014	14.03.2014	07.03.2014	7	1	1	1	3	1	Порошенко
2-рп/2014	14.03.2014	07.03.2014	7	1	0	1	3	1	Порошенко
2-рп/2014	14.03.2014	07.03.2014	7	1	3	1	3	1	Порошенко
3-рп/2014	20.03.2014	14.03.2014	6	1	0	1	3	1	Порошенко
3-рп/2015	08.04.2015	21.03.2014	383	1	3	0	0	1	Порошенко
2-рп/2016	01.06.2016	12.02.2014	840	1	3	1	0	1	Порошенко
3-рп/2016	08.06.2016	17.03.2014	814	1	3	0	0	1	Порошенко
4-рп/2016	08.06.2016	22.01.2016	138	1	2	1	0	1	Порошенко
5-рп/2016	08.07.2016	22.01.2016	168	1	2	1	0	1	Порошенко
6-рп/2016	08.09.2016	28.10.2015	316	1	3	0	0	1	Порошенко
7-рп/2016	20.12.2016	12.07.2016	161	1	2	1	0	1	Порошенко
1-рп/2017	23.11.2017	06.01.2017	321	1	3	0	0	1	Порошенко
2-рп/2017	20.12.2017	29.07.2015	875	1	0	1	0	1	Порошенко
3-рп/2017	21.12.2017	22.03.2016	639	1	0	1	0	1	Порошенко
1-рп/2018	27.02.2018	27.04.2015	1037	1	0	0	0	1	Порошенко
2-рп/2018	28.02.2018	10.07.2014	1329	1	0	1	0	1	Порошенко
3-рп/2018	24.04.2018	15.03.2017	405	1	3	0	0	1	Порошенко
4-рп/2018	26.04.2018	01.02.2014	1545	1	0	1	0	1	Порошенко
5-рп/2018	22.05.2018	24.09.2015	971	1	0	0	0	1	Порошенко
6-рп/2018	17.07.2018	11.12.2015	949	1	0	0	0	1	Порошенко
7-рп/2018	11.10.2018	13.11.2017	332	1	3	0	0	1	Порошенко
8-рп/2018	11.10.2018	16.11.2017	329	1	3	0	0	1	Порошенко
9-рп/2018	07.11.2018	16.12.2014	1422	0	0	0	0	1	Порошенко
10-рп/2018	23.11.2018	17.12.2015	1072	1	3	1	0	1	Порошенко
11-рп/2018	04.12.2018	28.12.2015	1072	1	2	1	0	1	Порошенко
12-рп/2018	18.12.2018	24.09.2015	1181	1	0	0	0	1	Порошенко
13-рп/2018	20.12.2018	02.03.2018	293	1	3	0	0	1	Порошенко
1-рп/2019	26.02.2019	28.12.2017	425	1	0	1	0	1	Порошенко
2-рп/2019	04.06.2019	19.07.2016	1050	1	0	0	0	1	Зеленський
3-рп/2019	06.06.2019	14.06.2018	357	1	0	1	0	1	Зеленський
3-рп/2019	06.06.2019	14.06.2018	357	1	3	1	0	1	Зеленський
5-рп/2019	13.06.2019	26.12.2018	169	1	0	0	0	1	Зеленський
6-рп/2019	20.06.2019	24.05.2019	27	0	0	1	1	1	Зеленський
8-рп/2019	25.06.2019	06.10.2017	627	1	0	0	2	1	Зеленський
9-рп/2019	16.07.2019	30.05.2017	777	0	0	1	0	1	Зеленський
10-рп/2019	16.07.2019	06.10.2017	648	0	0	1	0	1	Зеленський
12-рп/2019	20.12.2019	14.07.2017	889	1	0	0	0	1	Зеленський
1-рп/2020	23.01.2020	08.05.2015	1721	1	0	0	0	1	Зеленський
2-рп/2020	18.02.2020	06.10.2016	1230	1	2	1	0	1	Зеленський
3-рп/2020	27.02.2020	04.07.2018	603	1	0	0	0	1	Зеленський
4-рп/2020	11.03.2020	19.11.2019	113	1	2	1	0	1	Зеленський
6-рп/2020	26.03.2020	07.06.2018	658	1	0	1	0	1	Зеленський
7-рп/2020	11.06.2020	19.11.2019	205	1	0	1	0	1	Зеленський
9-рп/2020	28.08.2020	20.05.2020	100	1	0	1	1	1	Зеленський

10-p/2020	28.08.2020	04.06.2020	85	1	2	1	2	1	Зеленський
11-p/2020	16.09.2020	21.07.2020	57	1	0	1	0	1	Зеленський
13-p/2020	27.10.2020	04.08.2020	84	1	0	1	0	1	Зеленський

Додаток 2

Код розрахунків, проведених в програмному середовищі для статистичних обчислень «R»

```

#install.packages("dplyr")
#install.packages("tidyr")
#install.packages("data.table")
#install.packages("stringr")
#install.packages("readxl")

library(dplyr)
library(tidyr)
library(data.table)
library(stringr)
library(readxl)

ukrpravda = fread("Desktop/diploma/data/ukrpravda.csv", header = TRUE)
news1 <- ukrpravda$text
ukrpravda$inf <- str_detect(fixed(news1, ignore_case = TRUE),
"Конституционный|Конституционного|Конституционным|Конституционному| КСУ| КС")
up_new <- ukrpravda[ ukrpravda$inf == TRUE, ]
write.csv(up_new, "Desktop/diploma/data/up_new.csv", row.names = TRUE)

liga = fread("Desktop/diploma/data/liga.csv", header = TRUE)
news2 <- liga$text
liga$inf <- str_detect(fixed(news2, ignore_case = TRUE),
"Конституционный|Конституционного|Конституционным|Конституционному| КСУ| КС")
liga_new <- liga[ liga$inf == TRUE, ]
write.csv(liga_new, "Desktop/diploma/data/liga_new.csv", row.names = TRUE)

unian = fread("Desktop/diploma/data/unian.csv", header = TRUE)
news3 <- unian$text
unian$inf <- str_detect(fixed(news3, ignore_case = TRUE),
"Конституционный|Конституционного|Конституционным|Конституционному| КСУ| КС")
unian_new <- unian[ unian$inf == TRUE, ]
write.csv(unian_new, "Desktop/diploma/data/unian_new.csv", row.names = TRUE)

dataset_h1 <- read_excel("Desktop/diploma/data/dataset-h1.xlsx")
dataset_h2 <- read_excel("Desktop/diploma/data/dataset-h2.xlsx")

dataset_h1 <- dataset_h1 %>%
mutate(data, SUB1=ifelse(SUB == 1, SUB, 0)) %>%
mutate(SUB1=as.factor(SUB1)) %>%
mutate(TYPE=as.factor(TYPE)) %>%
mutate(GOV=as.factor(GOV))

dataset_h2 <- dataset_h2 %>%
mutate(SAL=as.factor(SAL)) %>%
mutate(TYPE=as.factor(TYPE)) %>%
mutate(GOV=as.factor(GOV))

h1_1 <- glm(REV ~ SUB1, family = binomial, data = dataset_h1)
summary(h1_1)
h1_2 <- glm(REV ~ SUB1 + TYPE, family = binomial, data = dataset_h1)

```

```
summary(h1_2)
h1_3 <- glm(REV ~ SUB1 + TYPE + GOV, family = binomial, data = dataset_h1)
summary(h1_3)

h2_1 <- glm(REV ~ SAL, family = binomial, data = dataset_h2)
summary(h2_1)

h2_2 <- glm(REV ~ SAL + TYPE, family = binomial, data = dataset_h2)
summary(h2_2)

h2_3 <- glm(REV ~ SAL + TYPE + GOV, family = binomial, data = dataset_h2)
summary(h2_3)
```